

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความต้องการของเกษตรกรในการรับการส่งเสริมการเกษตรจากหน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความต้องการของเกษตรกรในอาชีพเกษตรกรรมที่ต้องการได้รับการส่งเสริมการเกษตร และปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการเกษตรเพื่อนำไปพัฒนาการทำงานของหน่วย นกส.สนภ.3.นทพ.

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้มี 378 ราย ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างจากประชากรเกษตรกรอำเภอสามเงา จังหวัดตาก จำนวน 6,806 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยสามารถนำเสนอผลการวิจัยได้ 4 ส่วน ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. การอภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย
4. ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

5.1 สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และความรู้พื้นฐานด้านเกษตรของเกษตรกร

อำเภอสามเงา จังหวัดตาก

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรอำเภอสามเงา จังหวัดตากส่วนใหญ่ร้อยละ 29.9 มีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 69.0 มีสถานภาพแต่งงาน ร้อยละ 82.3 มีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน

เกษตรกรมีที่ดินถือครองมากกว่า 10 ไร่ ร้อยละ 53.7 มีรายได้ต่อปีมากกว่า 50,000 บาท ร้อยละ 36.2 และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน ร้อยละ 27.0 และไม่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านเกษตรกรรม ร้อยละ 72.0 การทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นการปลูกพืชผัก ร้อยละ 58.2

2. การปฏิบัติในการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ทหาร

การปฏิบัติในการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ทหาร เกษตรกรเห็นว่าควรมีการจัดตั้งกล่องเสนอความต้องการของเกษตรกร และห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ทางการเกษตร ร้อยละ 87.8 ต้องการให้เจ้าหน้าที่ทหารมีความรู้ด้านพืชสวน พืชไร่ ร้อยละ 39.8 ควรให้มีการจัดตั้งศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ในการรับปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับการเกษตรตลอด 24 ชั่วโมง ร้อยละ 54.8 และต้องการให้มีการจัดรายการวิทยุเพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้แก่เกษตรกร ร้อยละ 26.9

3. ความต้องการด้านการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรกรม

จากการศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการฝึกอบรมด้านอาชีพเกษตรกรกรม ไม่จำเป็น รองลงมาเห็นว่าจำเป็นน้อย สำหรับความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรทางการเกษตรกรม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรม ให้เหตุผลว่าจะได้มีความรู้ ความเข้าใจด้านการเกษตรเพิ่มขึ้น ส่วนเกษตรกรที่ไม่มีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรม ให้เหตุผลว่า ไม่มีเวลา โดยมีผู้ที่จะสมัครเข้ารับการฝึกอบรมเรื่องการเกษตรถึงร้อยละ 69.8 เพื่อต้องการหาความรู้และทักษะเพิ่มเติม หลักสูตรการฝึกอบรมที่เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการเข้าร่วมการฝึกอบรมเป็นเรื่อง การเลี้ยงโค/สัตว์ รองลงมาเป็นเรื่องการทำไร่ ทำนา และทำสวน การขยายพันธุ์พืช โดยเลือกระยะเวลาที่เหมาะสมในการฝึกอบรมคือ 2-3 วัน โดยให้มีการฝึกอบรมหลังเวลาเลิกงาน/ตอนเย็น รองลงมาเป็นช่วงพักเที่ยง ในช่วงเดือนเมษายนเหมาะสมที่สุด หรือไม่ก็เป็นเดือนใดก็ได้ที่เหมาะสม วิธีการฝึกอบรมที่เกษตรกรต้องการคือการสาธิต หรือการศึกษาดูงาน วิทยากรควรเป็นเจ้าหน้าที่ทหาร รองลงมาเป็นเกษตรอำเภอ สถานที่ในการฝึกอบรมเป็นบริเวณศาลาอเนกประสงค์ของหมู่บ้าน รองลงมาเป็นวัด และการฝึกอบรมก็ให้ใช้ภาษาไทยกลาง หรือภาษาท้องถิ่นก็ได้ งบประมาณที่เหมาะสมในการใช้จ่ายฝึกอบรมจะอยู่ที่ความเหมาะสมของการฝึกอบรมแต่ละเรื่อง

หัวข้อการฝึกอบรมที่เกษตรกรต้องการฝึกอบรมเรียงลำดับจากความต้องการมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด หัวข้อละ 3 หัวข้อย่อย ประกอบด้วย

1) หัวข้อการฝึกอบรมด้านพืช เป็นเรื่อง การปลูกพืชไร่ ร้อยละ 24.0 การทำสวนผลไม้ ร้อยละ 21.3 และเรื่องการขยายพันธุ์พืช ร้อยละ 19.2

2) หัวข้อการฝึกอบรมด้านสัตว์ เป็นเรื่อง การเลี้ยงโคเนื้อ โคนม และกระบือ ร้อยละ 19.2 การประมงน้ำจืด ร้อยละ 15.6 และการเลี้ยงสัตว์ปีก ร้อยละ 15.4

3) หัวข้อการฝึกอบรมด้านแมลงศัตรูพืชและโรคพืช เป็นเรื่องลักษณะชนิดของแมลงศัตรูพืชและโรคพืช ร้อยละ 34.3 การแก้ปัญหาเบื้องต้นของโรคและแมลง ร้อยละ 33.3 และการใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืช ร้อยละ 29.7

4) หัวข้อด้านการจัดการที่ดิน เป็นเรื่องการผลิตปุ๋ยธรรมชาติ ร้อยละ 22.3 การปรับสภาพดินให้มีความเหมาะสมในการเพาะปลูก ร้อยละ 22.1 และลักษณะเบื้องต้นของดิน ร้อยละ 18.4

5) หัวข้อด้านทักษะและความสามารถทางการเกษตร เป็นเรื่องการซ่อมบำรุงและรักษาเครื่องยนต์ ร้อยละ 20.7 การใช้พลังงานธรรมชาติ ร้อยละ 19.7 และเรื่องการวางระบบประปาในแปลงเกษตร ร้อยละ 18.4

ปัญหาและอุปสรรคที่เกษตรกรได้รับจากการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ ที่ผ่านมานั้น พบว่าเกษตรกรมากกว่าร้อยละ 85 ไม่ระบุถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แต่มีเกษตรกรร้อยละ 15 ที่ระบุปัญหาอุปสรรคจากโครงการที่ดำเนินการไปแล้ว โดยสามารถเรียงลำดับปัญหาและอุปสรรคของแต่ละโครงการจากมากไปหาน้อย คือ ปัญหาการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาค้นคว้า ปัญหาการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาน้ำท่วม ปัญหาโครงการโคสู่เกษตรกร ปัญหาโครงการจัดทำทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ปัญหาการจัดตั้งสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคขุน ปัญหาการขอรับการสนับสนุนพืชอาหารสัตว์ ปัญหาหน่วยบริการผสมเทียมโคเคลื่อนที่ (ไม่เสียค่าใช้จ่าย) ปัญหาโครงการเพาะเห็ด ปัญหาการขอรับการสนับสนุนพันธุ์ปลา และปัญหาโครงการส่งเสริมการเลี้ยงสุกรแม่พันธุ์ ตามลำดับ

จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว เกษตรกรจึงมีข้อเสนอแนะว่า เจ้าหน้าที่ควรเข้ามาฝึกอบรมและดูแลให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ ควรมีการกระจายความรู้การพัฒนาต่างๆ เข้าสู่ชุมชนอย่างทั่วถึง ควรมีการจัดอบรมหลักสูตรอื่น ๆ / อาชีพเสริมอื่น ๆ บ้างนอกจากการทำเกษตร และควรสร้างฝายกั้นน้ำ/บ่อน้ำให้เกษตรกรไว้ใช้ในฤดูแล้ง ตามลำดับ

4. ปัญหาในการประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมของเกษตรกร

เกษตรกรอำเภอสามเงา จังหวัดตากมีปัญหาในการประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมที่มีผลกระทบมาจากปัญหาเงินทุนอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.30) ปัญหาภัยธรรมชาติ ปัญหาจากพ่อค้าคนกลาง โรคและแมลงศัตรูพืช การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐบาล ปัญหาทางด้านน้ำหรือชลประทาน ปัญหาพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ การติดตามประเมินผลของเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร และความรู้ทางด้านเกษตร เป็นผลกระทบในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98, 3.89, 3.71, 3.64, 3.61, 3.56, 3.49, และ 3.48 ตามลำดับ) ปัญหาด้านการวางแผนการผลิต เส้นทางการคมนาคมขนส่ง ความรู้ที่ได้จากเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าไปทำการส่งเสริม พื้นที่ในการผลิต การรวมกลุ่มของเกษตรกร สภาพดินที่ใช้ในการเพาะปลูก และพื้นที่ในการจัดเก็บผลผลิตทางด้านเกษตร เป็นผลกระทบระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.33, 3.29, 3.23, 3.20, 3.19, 3.15 และ 2.94 ตามลำดับ)

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

ผลการวิจัยความต้องการของเกษตรกรในการรับการส่งเสริมการเกษตรจากหน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยทำการศึกษาจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 378 ราย ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 48 ปี และส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 40 – 49 ปี เป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาในภาคบังคับ แสดงว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุค่อนข้างมากและมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ เพราะขาดการได้รับการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ จึงทำให้เกษตรกรไม่มีประสบการณ์ในการเข้ารับการฝึกอบรมด้านเกษตรมากนัก เห็นได้จากผลการวิจัยที่พบว่าเกษตรกรไม่เคยได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานใดๆ เลย มีถึงร้อยละ 72.0 ซึ่งมีผลกระทบต่อการทำงานภาคเกษตรที่สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรอำเภอสามเงา จังหวัดตากได้ เพราะจากข้อมูลด้านรายได้ของเกษตรกร พบว่า สัดส่วนด้านรายได้เปรียบเทียบระหว่างรายได้ภาคเกษตร (การผลิตพืชและปศุสัตว์) กับรายได้นอกภาคเกษตรแล้ว เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้จากภาคเกษตรมากกว่ากิจกรรมนอกภาคเกษตร กล่าวคือ รายได้ภาคเกษตรมีสัดส่วนถึงร้อยละ 78 ขณะที่รายได้นอกภาคเกษตรมีเพียงร้อยละ 32 เท่านั้น

ผลการวิจัยด้านที่ดินถือครองของเกษตรกรอำเภอสามเงา จังหวัดตาก พบว่า พื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 15 ไร่ต่อครัวเรือน โดยจัดแบ่งเป็นที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 2.5 ไร่ ที่ดินทำการเกษตร 8 ไร่ โดยที่ดินเกษตรนั้นมีการเช่าที่ดินผู้อื่นอีก 4 - 5 ไร่ นับได้ว่าเกษตรกรอำเภอสามเงา จังหวัดตากมีที่ดินถือครองขนาดใหญ่พอสมควร และสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อทำการเกษตรได้ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับคุณสมบัติทั้งกายภาพและโครงสร้างทางอินทรีย์วัตถุของดินในพื้นที่ด้วยว่าจะสามารถทำให้เกษตรกรได้รับผลผลิตที่คุ้มค่าต่อการลงทุนมากเท่าใด แต่จากผลการศึกษาพบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรอำเภอสามเงา ส่วนใหญ่เป็นการใช้ที่ดินเพื่อทำนามากถึงร้อยละ 34.2 รองลงมาเป็นการปลูกพืชไร่ประเภทข้าวโพด ร้อยละ 30.7 และมีการจัดสรรที่ดินเพื่อทำสวนลำไยร้อยละ 17.1 ปลูกกล้วย ร้อยละ 14.0 แต่การผลิตพืชผลทางการเกษตรที่ผ่านมายังเป็นรายได้ที่ค่อนข้างต่ำ โดยพิจารณาจากรายได้เฉลี่ยตลอดทั้งปีของเกษตรกรเฉลี่ยแล้วยังไม่ถึง 50,000 บาท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความอุดมสมบูรณ์ของดินไม่ดีที่เป็นผลทำให้ผลผลิตที่ได้ต่ำ หรืออาจเป็นเพราะราคาพืชผลในช่วงฤดูกาลผลิต 2551/2552 อยู่ในช่วงตกต่ำก็เป็นได้

จากปัญหาทางด้านการผลิตภาคเกษตรที่สัมพันธ์กับการก่อให้เกิดรายได้เพื่อเป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างไม่เดือดร้อน และสามารถสนองความต้องการของตนเองและครอบครัวเกษตรกรได้นั้น ยุทธวรรณ (2533) สนับสนุนว่า

ธรรมชาติของความต้องการเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดกิจกรรมเพื่อให้บริการ เพื่อให้เกิดการวางแผนงาน และจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ได้รับ ดังนั้นการส่งเสริมด้านการเกษตรจากหน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาจึงจำเป็นต้องทราบว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมและสนับสนุนอะไรบ้างเพื่อให้การประกอบอาชีพเกษตรกรสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้ ซึ่งจากผลการศึกษาค้นคว้าได้พบว่าเกษตรกรมีความต้องการให้จัดตั้งกล่อ่งเสนอความต้องการของเกษตรกร และห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ทางการเกษตร ต้องการให้เจ้าหน้าที่ทหารมีความรู้ด้านพืชสวน พืชไร่มาส่งเสริมการเกษตร และต้องการให้มีการจัดตั้งศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ (สายด่วน) ในการรับปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับการเกษตรตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งสอดคล้องกับการเสนอรูปแบบการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ที่เกษตรกรต้องการคือ การให้หน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาจัดรายการวิทยุส่งเสริมการเกษตร และหากมีการจัดการฝึกอบรมในเรื่องการเกษตรส่วนใหญ่มีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมในเรื่องการเลี้ยงโค/เลี้ยงสัตว์, การทำไร่ ทำนา และการทำสวน, การขยายพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์, ด้านการเกษตร, พืชไร่ และการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โดยใช้ระยะเวลาในการอบรม 2 วันมากที่สุด รองลงมาเป็น 3 วัน, 1 วัน และ 7 วัน ตามลำดับ ให้ใช้เวลาในช่วงหลังเลิกงาน/เย็น และพักเที่ยง ในเดือนเมษายน ซึ่งในการอบรมให้มีการสาธิต และดูงานด้วย วิทยากรที่ทำการฝึกอบรม ต้องการเป็นทหารและเกษตรกรอำเภอ สถานที่ในการฝึกอบรมเป็นศาลาเอนกประสงค์และวัด ภาษาที่ใช้เป็นภาษาไทยกลางงบประมาณให้จัดตามความเหมาะสม

นอกจากนี้แล้วเกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีความสนใจที่จะเข้ารับการฝึกอบรมในเรื่องการปลูกพืชไร่ซึ่งเป็นพืชหลักที่เกษตรกรในอำเภอสามเงาได้ดำเนินการอยู่ปัจจุบัน พร้อม ๆ กับการฝึกอบรมเรื่องการเลี้ยงโคเนื้อ โคนม และกระบือ ลักษณะชนิดของแมลงศัตรูพืชและโรคพืช การผลิตปุ๋ยธรรมชาติ และการซ่อมบำรุงและรักษาเครื่องยนต์การเกษตร ที่สำคัญเกษตรกรยังมีความต้องการให้หน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ฝึกอบรมความรู้ที่เกี่ยวกับการเกษตรสำคัญๆ ที่สอดคล้องกับการผลิตภาคเกษตรที่เกษตรกรได้ทำอยู่ก่อนหน้า ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรมด้านพืช ทั้งการปลูกพืชไร่ การทำสวนผลไม้ และเรื่องการขยายพันธุ์พืช การฝึกอบรมด้านสัตว์ ทั้งการเลี้ยง โคเนื้อ โคนม และกระบือ การประมงน้ำจืด และการเลี้ยงสัตว์ปีก การฝึกอบรมด้านแมลงศัตรูพืชและโรคพืช ทั้งที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะชนิดของแมลงศัตรูพืชและโรคพืช การแก้ปัญหาเบื้องต้นของโรคและแมลง และการใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืช การฝึกอบรมด้านการจัดการที่ดิน เป็นเรื่องการผลิตปุ๋ยธรรมชาติ การปรับสภาพดินให้มีความเหมาะสมในการเพาะปลูก และลักษณะเบื้องต้นของดิน

การฝึกอบรมด้านทักษะและความสามารถทางการเกษตร เป็นเรื่องการซ่อมบำรุงและรักษา เครื่องยนต์ การใช้พลังงานธรรมชาติ และเรื่องการวางระบบประปาในแปลงเกษตร เป็นเรื่องที่ เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและสอดคล้องกับปัญหาการผลิตภาคเกษตรที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเกษตรกรมีความต้องการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาเพิ่มทักษะการผลิตภาคเกษตรให้มากขึ้น

จากผลการวิจัยครั้งนี้ จะเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการและสนใจที่จะเข้า รับการอบรมเพื่อรับข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่เคยได้เข้ารับ การอบรมเลย สูงถึง 72.0% แต่ในขณะเดียวกัน หน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงาน พัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีโครงการการส่งเสริม เกษตรกรที่หลากหลาย โดยเฉพาะการเลี้ยงโค มีการให้บริการการผสมพันธุ์โคโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย มีการให้บริการวินิจฉัยโรคเบื้องต้นของโค และอีกหลาย ๆ โครงการ (รายละเอียดตามตารางที่ 8) ทั้งนี้อาจเนื่องจากการขาดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลโครงการต่าง ๆ ให้แก่เกษตรกรรับทราบ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่เกษตรกรไม่สามารถเข้าร่วมการอบรมได้ โดยจากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัยเอง ก็พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่รู้จักหน่วยส่งเสริม การเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา จึงไม่สามารถ ตอบแบบสอบถามได้ทุกคน เป็นสาเหตุทำให้เกิดความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามน้อยตาม ลงไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานของหน่วยฯ ที่ผ่านมา นั่นคือ การจัดทำแผนงานใน การปฏิบัติงานใด ๆ ก็ตาม ทางหน่วยฯ ไม่ได้ลงพื้นที่เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและสำรวจ ความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร ก่อนจะจัดโครงการส่งเสริมฯ สู่เกษตรกร จึงเป็นอีกสาเหตุ หนึ่งที่ทำให้เกษตรกรไม่สนใจและไม่ให้ความร่วมมือในการเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยฯ ดังที่ ยุทธวรรณ (2533) กล่าวว่า ธรรมชาติของความต้อการเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดกิจกรรมเพื่อให้ บริการนั้น โดยทั่วไปควรมีการสำรวจความต้องการของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย เพื่อให้เกิดต่อ การวางแผนงาน และจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ได้รับ

ดังนั้นจึงก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญสำหรับการส่งเสริมการเกษตรให้กับ เกษตรกรในอำเภอสามเงา จังหวัดตากของหน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนา ภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมาเมื่อมีการส่งเสริมการเกษตร ด้วยการจัดกระบวนการทั้งที่เป็นารับเรื่องราวที่เป็นปัญหาของเกษตรกรมาดำเนินการแก้ไข หรือ การสนับสนุนองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้กับเกษตรกรไปแล้ว แต่เกษตรกรไม่สามารถนำเอาเครื่องมือที่ ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมเหล่านั้นไปปฏิบัติได้ โดยปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ ปัญหาด้านเงินทุนของเกษตรกร เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีรายได้น้อย ขาดแหล่งเงินทุน สนับสนุน, ปัญหากล้วยธรรมชาติ ทั้งปัญหากล้วยแฉ่ง และน้ำท่วมที่เกิดจากวิกฤตสิ่งแวดล้อม,

ปัญหาจากพ่อค้าคนกลาง ที่คอยกดราคารับซื้อผลผลิตทางการเกษตร และปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชที่ระบาดในพื้นที่ ตามลำดับ

5.3 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะข้อคิดเห็นบางประการอันเป็นประโยชน์ต่อหน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ดังนี้

1. ในการเขียนโครงการหรือแผนการปฏิบัติงาน หน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ควรมีการลงพื้นที่สำรวจความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร เพื่อให้โครงการหรือแผนการปฏิบัติงานมีความสอดคล้องและตรงกับความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง

2. ในการจัดการฝึกอบรมให้แก่เกษตรกร ควรเป็นโครงการส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโค/เลี้ยงสัตว์, การทำไร่ ทำนา และการทำสวน, การขยายพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์, ด้านการเกษตร, พืชไร่ และการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โดยใช้ระยะเวลาในการอบรม 2 วัน ในช่วงหลังเลิกงาน/เย็น เดือนเมษายน ซึ่งในการอบรมควรจัดให้มีการสาธิต และดูงานด้วยสถานที่ที่เป็นศาลาเอนกประสงค์และวัด ภาษาที่ใช้เป็นภาษาไทยกลาง งบประมาณให้จัดตามความเหมาะสม

3. หน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ไม่ควรสร้างเงื่อนไขในการให้ผลตอบแทนแก่เกษตรกรที่มาร่วมฝึกอบรม ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อหน่วย ก่อให้เกิดการร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ลดน้อยลงไปด้วย

4. ในการจัดโครงการหรือแผนปฏิบัติงานของหน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ควรมีการติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้ผลการดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

5. ผู้บริหารหน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านเกษตรโดยตรง เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปในทิศทางที่ดีและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหน่วยงานมากที่สุด

6. หน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ควรเป็นผู้ริเริ่มในการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้าน โครงการตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิต เป็นต้น

7. ในการจัดฝึกอบรมเรื่อง เครื่องมือกลไกทางการเกษตร ควรเป็นการฝึกอบรมจากการสาธิตและปฏิบัติจริง เพราะหน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3

หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา มีความพร้อมด้านอุปกรณ์และสถานที่ที่สามารถรองรับการฝึกอบรมได้เป็นอย่างดี

8. ควรมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ประจำห้องสมุดเพื่อคอยอำนวยความสะดวกและให้บริการข้อมูลต่าง ๆ แก่เกษตรกร รวมทั้งควรมีการจัดตั้งกล่องเสนอความต้องการและความคิดเห็นเพื่อให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร

9. เนื่องจากหน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนามีฝ่ายสื่อสารภายในหน่วยฯ ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ตลอด 24 ชั่วโมง ดังนั้นควรมีการประยุกต์การจัดตั้งศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ และการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่เกษตรกรผ่านฝ่ายสื่อสารดังกล่าว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีในการบริหารจัดการ

5.4 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องความต้องการของเกษตรกรในการรับการส่งเสริมการเกษตรจากหน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของหน่วยฯ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

1. หน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับโครงการและแผนปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการทำประชาสัมพันธ์หน่วยฯ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่เกษตรกรมากขึ้น
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลการทำงานของหน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เพื่อปรับวิธีการทำงานให้ตรงและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของหน่วยฯ มากที่สุด